

בעניני שופר

פירורים בעניני שופר שנערכו מתוך כתבי חכם אחד
שרשם מפי מורינו הגאון רבי יחזקאל ברטלר זללה"ה*

א. שיעור אורך השבר; ב. הפסק הלשון בשברים דבני ליטא; ג. הטעם שאין חוששין לשיטת הריטב"א; ד. איז להפסיק בין השברים; ה. תקיעה שאינה ישרה ויש בה עליות ומורדות; ו. חיבור השברים עם התרועה; ז. כדי נשימה בפועל או בזמן; ח. אופן ההרעה מתוך השבר; ט. בשיעור קול היבבה שבתרועה; י. מקצת הקול בשברים ובתרועה; יא. אף להרמב"ן אין צריך חיבור ממש בין השברים; יב. נפיחת אויר בשופר; יג. חקיקה לנוי בפי השופר; יד. שיעור כפיפות השופר;

א. שיעור אורך השבר

כתבו התוס' ראשהשנה ל"ג ב' (ד"ה שיעור) דיש ליזהר שלא להאריך בכל שבר כשיעור שלוש יבבות של שלושה קולות כל שהוא, דא"כ הרי הוא בא לכלל שיעור תקיעה ולא חשיב שברים, דהא שיעור תקיעה כתרועה ושיעור תרועה כשלוש יבבות, וכתב על זה הרמב"ן בדרשה לראשהשנה וזה לשונו, ובאמת שיפה עיין וטוב ליזהר, אבל כפי הנראה מדקדוק הלשון אין ההפרש שבין השברים לתקיעה בין ארוך לקצר, אלא שזה קול פשוט סופו כתחילתו כאיש מרים קולו לשורר ולרנן וזהו קול שבור כעין המיליל וכו', יעוין שם.

וכיוצא-בזה כתב בחידושי (ראשהשנה ל"ד ב'), והוי יודע שאין פירוש השברים שישבור

לתועלת הלומדים הורחבו הדברים ובסופו נדפס כלשון הכותב, שמא לא הובנו הדברים כראוי. אין צריך לומר שאין בכל הנדפס כדי להורות הלכה, וכידוע שהרבה פעמים נתברר שלא הבינוהו כראוי, וגם חלק מן הדברים נאמרו בדרך מושא ומתן. הערות המסומנים ב הם ממקור הדברים. הדברים נכתבו בערך בשנת תשנ"ו או תשנ"ז.

הקול ויפסיק, אלא שבר כאדם הגונח משברו מכאב לב והן יבבות ארוכות, וטועין התוקעין המפסיקים אותם לגמרי.

ובחידושי הריטב"א כתב וזה לשונו, ואין לומר שאין הפרש בין תקיעה לשבר באריכות הקול אלא בשינוי, שזה אינו, שהתקיעה קול פשוט בלא שבירה וכן השבר בעצמו אינו נעשה לשברים שא"כ חזר יבבות, ועל כרחנו שבר ותקיעה קול פשוט ואין בהם כדי שינוי בניגון ואין שינוי בהם אלא באריכות הקול שהתקיעה ג' יבבות לכל הפחות והשבר קטן ממנו ואין בו אלא שיעור תנועת ב' אותיות דהיינו ב' יבבות, יעוין שם ^(א).

והנה נחלקו קמאי (בתוס' שם) בשיעור התרועה, דיש אומרים ששיעורה רק שלושה קולות ויש אומרים ששיעורה תשעה קולות, ולפי זה יש כאן מבוכה גדולה בשיעור השבר, דלדעה הראשונה על כרחנו לעשותו פחות משלושה קולות כל שהוא, שאם לא כן הרי הוא בא לכלל שיעור תקיעה, ולדעה השניה אם יקצר פחות משלושה קולות יהיו שלושה השברים פחות מתשעה קולות, ויהיה שיעורם בכללות פחות משיעור התרועה וזה אי אפשר.

ואמנם דעת כמה ראשונים (הגהות אשרי והגהות מרדכי ועוד) דאין לחוש כלל להאריך בשבר יותר משיעור תרועה, דהא בתשר"ת יכול להאריך בכל שבר עד שיעור שברים ותרועה יחד, שזהו שיעור תרועה לפי סברא זו דבעינן תשר"ת לצאת ידי תרועה דאורייתא, ובסדר תש"ת יכול להאריך עד שיעור שלושה שברים יחד שזהו שיעור תרועה לסברא זו.

ולענין דינא, בשו"ע סי' תק"צ סעיף ג' פסק כדעה דיש לזהר שלא להאריך בשבר כתקיעה ותר"ת, והרמ"א מיקל בזה.

(א) וכיצא בזה מצינו נמי בלשון רש"י (ראשהשנה ל"ג ב' ד"ה שברים) כאשר הוא בא לבאר מה הם שברים שכתב "ארוכים מיבבות", כלומר שהם קולות פשוטים כעין יבבות וארוכים קצת יותר מהם והיינו כשיטת הריטב"א.

ולכאורה דברי האוסרים צריכים עיון, דאמאי באמת נחוש בתשר"ת ובתש"ת לתרועה דסדר תר"ת, והנראה בזה דאף לר' אבהו דאתקין לתקוע תשר"ת ולחוש גם לתש"ת ולתר"ת, מכל מקום הגדרת תקיעה אינו על פי שיעור תרועה אלא הוא שיעור מצד עצמו, ואף שמסדר תש"ת ותשר"ת אין ראייה שזהו שיעור התקיעה, מכל מקום כיון שבתר"ת אשכחן תקיעה כי הא יש לומר דשם תקיעה עלה.

וזהו שורש הפלוגתא דקמאי בזה, דלהסוברים שאין לחוש היינו משום דהגדרת תקיעה בעצמותה הוא כשיעור תרועה, ועל כן שפיר יכול להאריך בכל סדר כתרועה דלילה, אך להסוברים לקצר היינו משום שזהו חשוב תקיעה מצד עצם הדבר וכדאשכחן בתר"ת.

והנה לנוהגים בשברים פשוטים בלא שינוי בניגון אי אפשר לצאת את שתי הדעות, וכאמור שאם יעשה השבר כשלושה כוחות הפסיד לדעת השולחן-ערוך לפי הסוברים שהתרועה שלושה כוחות, ואם יעשה פחות מכן הפסיד לדעת הסוברים ששיעורה תשעה כוחות

ומיהו מטו מהגר"ח הלוי זללה"ה, שישנה עצה לעשות ארבעה שברים אשר כל אחד מהם קצר מכדי שלושה כוחות, ויחד יצטרפו לשיעור תשעה כוחות, ואכן זהו מילתא דמסתברא ששיעור קול השברים בכללות צריך להיות יותר משיעור קול התרועה בכללותה, ואין ענין בכל שבר ושבר לכשעצמו שיהיה יותר משלושה כוחות.

ואמנם בשברים הנהוגים בבני ליטא שתוקעין אוֹטוֹ אפשר לצאת ידי כל הדעות, מאחר והם עשויים משני חלקים וכל שלא יאריך בכל חלק כשלושה כוחות הרי זה שפיר דמי, שהרי אין כאן שום קול פשוט ארוך כשיעור שלושה כוחות שנחוש שבא לכלל תקיעה, ולענין שיעור השבר עצמו הואיל ושני חלקיו מצטרפים נמצא הוא ארוך מתרועה ^(א).

(ב) שמענו מהכותב שליט"א שתקע לפני בעל החו"ב זללה"ה שברים קצרים כפי ששמע שאומרים לעשות קול שבר במהירות ואז הוי רק שלושה כוחות אוֹטוֹ ומשך ה'או' שני כוחות וה'טו' כוח שלישי, ונענה החו"ב שאפשר שהצדק עמכם ומכל מקום הנראה לעשות ארוך טפי, וכשספר זאת לרבינו אמר שהצדק עם החו"ב כיון שיש לחשוש שהתרועות דידן קצרים ושיעור כוח אחד הוא

ובאם האריך באחד מחלקי השבר אף יותר משלושה כוחות, יש לעיין אם כיון שמתחיל השבר בניגון הרי הוא יכול להציל שלעולם לא יחשב כלל המשכו כתקיעה, או שמכל מקום כיון שבסופו עשה קול פשוט כשיעור תקיעה אינה אלא תקיעה עם התחלה משונה ופסול.

[ואפשר שבזה נחלקו התוס' והרמב"ן (האמורים למעלה), דהתוס' סבירא ליה דשינוי בניגון לא מהני דסוף סוף כיון שהמשך הוא בקול פשוט הרי הוא נחשב כתקיעה, והרמב"ן סבירא ליה שבזה שנשתנה הניגון בתחילתו יצא מכלל תקיעה ושוב אין לחוש לכולם^(א)].

ב. הפסק הלשון בשברים דבני ליטא

הנה השברים הנהוגים בבני־ליטא שתוקעין א־טו לכאורה לא אתיא לא כרמב"ן ולא כריטב"א, לפי שהלשון נכנסת באמצע ומפסקת הקול בין שני חלקי השבר, וא"כ אינם שבר אחד אלא ששה קולות שלשה ארוכים יותר ושלשה קצרים יותר, ולא אתיא כרמב"ן דהרי כל ניגון השבירה מתהווה רק על־ידי הצטרפות הא־טו יחד, ובאם הם פרודים הרי ה'א'ו' לכשעצמו וה'טו' לכשעצמו הוו קול פשוט.

ואף כריטב"א לא אתיא, דאין לומר דלשיטתו דהשבר הוא קול קצר ופשוט הרי יש לנו ששה שברים קצרים ושפיר דמי, דהא שיעור שבר ארוך מיבבה^(ב) וא"כ חלק מן הששה

ארוך מיבבה אחת דידן, וא"כ בשבר במהירות אף דיש בו שלושה טורמיטין דידן אכתי יש לחוש שלא יגיע בשלושה שברים לשיעור תרועה (יעוין באורך בשיעור התרועה לקמן אות ט').

(ג) יעוין בלשון הרמב"ן שכתב על דברי התוס' שיפה כיון וטוב ליהזר, ומשמע שאף בשינוי הניגון עדיין יש מקום ליהזר בזה, והיינו שאין הדבר מבורר לגמרי ששינוי הניגון מציל להחשיב הכל כשבר.

(ד) כמו שכתב הריטב"א (הובאו דבריו למעלה) "ואין בו אלא שיעור תנועת ב' אותיות דהיינו ב' יבבות", וכן לשון רש"י "שברים ארוכים מיבבות".

קולות לא יהא להם שיעור שבר כלל^(ט) (ועיין לקמן אות ה' בשיעור אורך התרועה^(ט)), ועוד שאע"פ שיש לדון דחשיבי מופסקין מכל מקום אי אפשר לחלק כל שבר באמת לשניים דסוף סוף צורתם כקול אחד.

ובאמת הנראה בזה, דהואיל ואין האוזן מבחנת שנפסק הקול, אלא הכל נשמע כצורת קול אחד של אוטו, לא אכפת לן דלפי האמת הוא נפסק על-די הכנסת הלשון, וחשיב שפיר שבר אחד.

ג. הטעם שאין חוששין לשיטת הריטב"א

אף אם נאמר דשברים הנהוגים אצל בני-ליטא לא אתיא רק כרמב"ן שהשבר הוא קול המתנגן ולא כריטב"א שהוא קול פשוט^(י), אפילו הכי אין חוששין לצאת גם לדעת הריטב"א מפני שמקובל לין לעשות כהרמב"ן, ואמנם אף לדעת הריטב"א אין מוכח שקול שאינו פשוט פסול לשברים^(י), ולפיכך אזלינן שפיר בתר המנהג.

(ה) והיינו קולות ה'טו' אחר הפסקת הלשון שהם קולות קצרים כשיעור תרועה, וא"כ הרי תקע שברים ותרועה לסירוגין ולכאורה הוי הפסק בין השברים.

(ו) רצה לומר שאף שקולות ה'טו' מתארכים מעט יותר מיבבות התרועה, אבל יעוין לקמן שכל שהקול מרובע ואינו משוך הוא בכלל שיעור תרועה, והכא נמי ה'טו' שבשברים שלנו הוא נפסק מיד ואינו נמשך.

(ז) ולכאורה משמע בדבריו דהוא דווקא פשוט ואם ניגנו הוא פסול דחזר להיות יבבות דהיינו תרועה.

(ח) כוונת רבינו יכולה להתפרש בב' אופנים, האחד דלא מסתבר דהרמב"ן שינה את צורת השברים אלא כך היו שוברין במקומו, וא"כ מסתבר דאף הריטב"א לא בא לשנות, ואף הוא היה תוקע בקול שבור, אלא שנחלקו מהו עיקר השבר (אשר עליו נופל השם שבר), שהרמב"ן סבר שהקול השבור זהו עיקר צורת השבר ולא מנהג בעלמא ובעבורו הוא נקרא בשם שבר (ולכך לא איכפת לן שיתארך כשיעור תקיעה), והריטב"א סבר שהשבר בעיקרו הוא קול פשוט הקצר מתקיעה ושם השבר היינו שהקול נשבר ומתקצר, ומה שרגילין לעשות שינוי בניגון הוא אינו אלא מנהג בעלמא (לקרבו לתוכן דגנוחי), ומה שכתב "השבר בעצמו אינו נעשה לשברים שא"כ חזר יבבות" הכי פירושו, דלא יתכן שיש תוכן בעצם השבר לעשותו בקול שבור דזהו התוכן של יבבות לשבור הקול, וכל דבריו (הובאו למעלה בתחילת הדברים) אזלי על עיקר צורת השברים מעיקר הדין, אבל עדיין הוא מודה דאופן

ואמנם מי שאינו מקובל כך^(ט), יש לדון דשמא אינו יוצא בשברים הנהוגים אצל בני ליטא, דשמא להריטב"א הרי זה פסול ואין לו מנהג על מה לסמוך^(י).

ד. אין להפסיק בין השברים

אע"פ שבשברים הנהוגים אצל בני ליטא אין עושין הפסק בין שבר לשבר^(יא), מכל מקום אין לחוש שנחשב הכל קול אחד, דהואיל ובכל שבר ושבר יש התחדשות כוח חשיב כל אחד כקול אחר, ואף שיותר נראה שלא נפסק קול השופר לגמרי בין שבר לשבר [דהיינו שאין הפסק כל שהוא ואח"כ מתחיל קול אחר, אלא שהקולות נוגעין זה בזה], מכל מקום הוא צורה של שתי קולות ולא איכפת לן בחיבורם.

ואף בתרועה אם יהיה קול עמום המחבר בין היבבות (דהיינו כעין או קל בין טו לטז) נראה להכשיר, דשפיר חשיב כל יבבה כקול אחר, ועוד באמת אצל בני תימן ופרנקפורט נהוג

התקיעה עלי"פ הרמב"ן שם שבר עליה ואינה בחשש תרועה, וכאמור אפשר שאף הוא גם כן היה נוהג כך.

או אפשר לפרש באופן אחר, דבאמת פליג הריטב"א על הרמב"ן וסבירא ליה דשבר הוא דוקא קול פשוט וכך באמת נהג, אלא שמכל מקום עדיין יש לדון אם השבר הנהוג אצל בני ליטא אף שאינו כצורת השברים המקובלים להריטב"א אפילו הכי לכלל תרועה עדיין לא בא, ולא יפסול בזה הריטב"א מכוח טענתו שחזר יבבות כשמשברים, דשבירה כי הא אין מוכח שיצא לגמרי מכלל שבר, וצריך עיון.

(ט) היינו שמנהג אבותיו כבני פולין לתקוע טו"או, ואתא שפיר כדעת הריטב"א שהוא קול פשוט.

(י) הנה כאן הניח רבינו את הדבר מוטל בספק, אבל הוא עצמו שהיו אבותיו מבני פולין לא היה חושש לזה, והיה יוצא ידי חובתו בשברים כמנהג בני ליטא, וכמדומה שכוונתו למי שכך נוהג ונזדמן לשמוע כבני ליטא, אבל מי שנקבע מנהגו כרבותיו שמבני ליטא הרי הוא כקבלתם.

(יא) לעומת השברים דבני פולין שתוקעין טו"או, שקודם ה'טו' שבתחילת כל שבר נכנסת הלשון וסותמת פיית השופר, מה שאין כן לבני ליטא אשר ה'טו' הוא סוף השבר וכבר נתבאר למעלה (אות א') דמשום הכי לא חשיב הפסקה.

שעושים תרועה בקול המתרעש, כלומר שהוא קול אחד ארוך עולה ויורד^(צ), ואף דאנו נוהגים לעשות יבבות חלוקות אין בזה ראייה שהוא לעיכובא אלא כך קבלנו.

[ובדברי הראב"ה במעשה דמגנצא (חלק א' שו"ת סי' קע"א) נראה דהיה נהוג בקול המתרעש, דכתב שם רבינו יואל בתוך דבריו על מה שכתב הראב"ן שהתוקע הריע רק שתי יבבות ולא שלש "ותימא בעיני מי היה יכול לעמוד בזה", ולכאורה בתרועה דידן פשיטא שאפשר להבחין בין שתיים לשלש יבבות (טוטיץ), ודוקא בקול המתרעש קשה להבחין, דו"ק].

ואמנם אין לחוש דכשעושים שברים כבני ליטא בלא הפסק בין שבר לשבר, מהיכי תיתי להחשיבם כשלשה אויטו ולא כאו טיאו טיאו טי, דצורת השמעת הקול מכרעת אין נחלקים הקולות^(א), ועוד שאפילו אם אין הכרעה עצמית בקול, מכל מקום התחלת הענין וסופו מראין ומכריעין את צורת הקול שבאמצע^(ב).

ה. תקיעה שאינה ישרה ויש בה עליות ומורדות

להאמור שנראה להכשיר בתרועה אף אם אינה מופסקת ממש, אלא יש בה קול עמום המחבר את הקולות, אפילו הכי אין ללמוד מזה לפסול תקיעה שאינה ישרה כל כך משום

(יב) קול המתרעש הוא מלשון קול רעדה.

(יג) ולפי זה יש להקפיד באמת שיהיה נשמע כראוי שהוא אויטו המתחדש בכל פעם וזהו צורת חילוק הקולות.

כמדומה שנשמע מפי רבינו (במענה לשאלת בעל החו"ב בראש השנה תשס"ט) שיש להוכיח שהניגון מכריע ואין צריך הכרע אחר להפסיק, שהרי אין חילוק בין האומר תיבת פָּרֶץ לבין האומר תיבת פָּאָרֶץ אלא במה ששינה בניגון הב', שבראשון קיצר בה ובאחרון הוסיף בה ניגון שיחשב כהברת א', ועל כרחק דלעולם בדיבור הניגון קובע את כל השפה ומשמעותה, והכא נמי יש לומר גבי תקיעות ודו"ק.

(יד) נראה להמשיל הענין לאדם האומר כמה פעמים ברציפות תיבת סתירה, שלא נאמר מהיכי תיתי שלא אמר באמצע תירס, דבודאי סגי במה שפתח וסיים בתיבת סתירה להחשיב בבירור שהכל היה רק תיבת סתירה, והכא נמי בקול הגנוחי דשברים שמהני ההתחלה והסוף לקבוע צורת כל הקולות, ודו"ק.

שהיא נחשבת כבר כתרועה, דכל כהאיגוונא עדיין צורת תקיעה עלה שהוא קול פשוט שעלה וירד, ודוקא קולות קצרים צורת תרועה אליהם ורק לא איכפת לן שיש ביניהם איזה חיבור.

ז. חיבור השברים עם התרועה

חולין כ"ו ב'. היכי תוקע (לשנות את תקיעות ערב שבת כשחל ביום טוב) אמר רב יהודה תוקע ומריע מתוך התקיעה [קודם שיסיים התקיעה הוא מריע בסופה (רש"י)], ורב אסי אמר תוקע ומריע בנשימה אחת [ומכל מקום מפסיק בינתיים (רש"י)].

והנה אף שנזכר בגמרא שיש מריע מתוך תקיעה ויש מריע בנשימה אחת עם התקיעה עם הפסק מעט ביניהם, מכל מקום אין זה כללא שכל נשימה אחת צריך להיות עם הפסק, ואם נקטו קמאי שיש לתקוע שברים תרועה בנשימה אחת אין בזה ראייה שצריך להיות הפסק ולא מריע מתוך השבר, ואי אפשר ללמוד מלשון נשימה אחת כלום, דשפיר יכול להתפרש מחובר ממש בלא הפסק.

ואמנם מסברא היה נראה, דאף אם בעיקר הדבר ננקוט שצריכים השברים והתרועה להיות בלא הפסק כלל, וכמו שנקטו הנך קמאי דסבירא ליה הכי שהוא קול אחד בלא הפסק, מכל מקום בדיעבד אם הפסיק פחות מכדי נשימה נמי שפיר דמי דזה עדיין חשוב כאחד.

וכן לענין שברים דקיימא'לן שצריכים להיות כולם בנשימה אחת, מכל מקום אם יפסיק פחות מכדי נשימה בדיעבד שפיר דמי [וכן מבואר בביאור הגר"א במעשה דמגנצא (תק"צ ס"ק כ') שאם חזר לעשות שבר נוסף אחר שהתחיל להריע מהני, אם לא היה בין השברים עדיין כדי נשימה, והיינו דכל שלא הפסיק בין שבר לשבר בכדי נשימה אינו פוסל].

ואף לדעת ר"ת דשברים תרועה אינם בנשימה אחת, מסתברא דכל שהפסיק ביניהם אף אם היה באותה נשימה, בדיעבד הוה ליה להכשיר, דאף שצריך להפסיק ביניהם אינם כקול אחר שצריך הפסק גמור, וצריך עיון בפנים.

פירוש כדי נשימה

להתרומת הדשן דסבירא ליה דלר"ת לא מהני לעשות שברים תרועה בנשימה אחת, עולה להפסק צריך להיות כדי נשימה לא פחות ולא יותר^(טו), ובחזו"א כתב דלדעת ר"ת על כרחק צריך להפסיק בין השברים לתרועה פחות מכדי נשימה, והיינו משום דאי אפשר לצמצם לעשות כדי נשימה ממש, ואם פוסל ביותר מכדי נשימה על כרחק דצריך להפסיק פחות מכדי נשימה*.

ואולי אפשר לומר ששיעור כדי נשימה אינו חייב להיות מצומצם אלא... (לא נסתיים^(טז))

ההנהגה למעשה

להסוברים דאף דשברים תרועה בנשימה אחת מכל מקום מפסיק ביניהם, וכמו שכתב המשנה ברורה סי' תק"צ ס"ק י"ח [וכן משמע בביאור הגר"א (תק"צ כ') במעשה דמגנצא גבי שברים דעד כדי נשימה לא חשיב הפסק בין השברים, וא"כ כל שכן בין שברים לתרועה חשיב עדיין בנשימה אחת], והיינו דלא כחזו"א בסי' קל"ז דלדעת הרמב"ן והרא"ש אין מפסיקין ביניהם כלל, מכל מקום יש לומר דאם יתקעו בכוח אחד ממש

* ולפי זה עולה דלהסוברים יש לתקוע שברים תרועה בנשימה אחת אפילו הפסיק פחות מכדי נשימה פסל, וכמו שכתב התרומת הדשן דאי אפשר לתקוע באופן שיוכשר גם להרא"ש וגם לר"ת, ולכאורה בדברי הר"ן המובאים בבית יוסף שכתב דאם הוסיף עוד שבר בנשימה אחרת פסול, דכיון שהפרידו לעצמו אינו מן השברים והפסיק בין השברים לתרועה, קשה לישבם על הפסק פחות מכדי נשימה, ופשטות משמעות הלשון דעד שלא יחשב נשימה אחרת שפיר דמי.

(טו) וכדהביא בבית יוסף מהגהות אשרי ומהגהות מרדכי, דמדבר' יהודה נשמע לרבנן שאי אפשר להפסיק בין השברים לתרועה, ורק דגם בר' יהודה פירש רש"י לא היה מפסיק ביניהם אלא כדי נשימה, והכא נמי לרבנן בשברים תרועה.

(טז) אולי כוונת רבינו שתוכן ההפסק דכדי נשימה היינו שאין כאן שהיה של זמן להפסיק ביניהם, אלא כאדם המפסיק לצורך נשימה שאינו חשוב מפסיק ומכל מקום אינם כאחד, וא"כ כל שבכללות ההפסק צורתו רק כלצורך נשימה ואין נראה כשוהה ביניהם שפיר דמי, וא"כ אין זה בצמצום ואין צריך לפרש דברי ר"ת שהם פחות מכדי נשימה, אלא המשמעות דכדי נשימה כפשוטה בצורת הדבר לפי הענין שלא יראה הפסק של שהיה (ויעוין בחו"ב).

כחזו"א שפיר דמי ואינו מעכב בדיעבד.

אך לחזו"א לדעת הרמב"ן והרא"ש דפליגי על ר"ת וסבירא להו שששברים תרועה בנשימה אחת אם הפסיק משהו לא יצא, ולזאת הראוי הוא שבתקיעות דמיושב תוקעין בכוח אחד, וכן בתקיעות שאחר התפילה להוציא מי שלא שמע בתחילה, ואם לא ישמע בכוח אחד להחזו"א הרי זה לעיכובא.

ובתקיעות דמעומד תוקעין בהפסק משהו וכהחזו"א שלר"ת הוא פחות מכדי נשימה, ואף שיתכן שלא יצאנו ידי שתי נשימות אם ההפסק הראוי הוא יותר מזה, מכל מקום עיקר דעת הפוסקים דלר"ת שתי נשימות לאו לעיכובא הוא ולא איכפת לן בהא, ובפרט למה שנתבאר לעיל בד"ה וכן לדעת ר"ת, דאף לר"ת מסתבר שכל שהפסיק ביניהם אפילו פחות מכדי נשימה סוף סוף אינם בכוח אחד ושפיר דמי.

ז. כדי נשימה בפועל או בזמן

עיקר שיעור כדי נשימה אין ענינו בנשימה בפועל, אלא הוא שיער בזמן ההפסק שביניהם, שעד כדי נשימה אכתי חשיב בשם תרועה אחת, שבזה שמפסיק רק כדי נשימה מינכר שאינם מחולקים לגמרי, ולנשום בפועל אינו מעלה ואינו מוריד שאין ענין כלל בעצם הנשימה.

וכן מי שעושה נשימה חטופה בין התקיעות לא חשיב כדי נשימה, שעיקר ענינה להראות כתוקע שאין לו ענין לחבר את הקולות ונושם ביניהם, וכשחוטף נשימה אכתי נראה כמתכיף את הקולות זה לזה.

ח. אופן ההרעה מתוך השבר

לדעת הרמב"ן והרא"ש והרבה מן הראשונים יש להריע שברים תרועה בנשימה אחת, וכתב בחזו"א סי' קל"ו ס"ק א' דבנשימה אחת רצה לומר מריע מתוך השבר ואפילו פחות מכדי נשימה לא יפסיק (יעוין שם עוד בלשונו דאין מפסיקין את הקול כלל ודיעבד פסול אפילו בהפסקה מועטת), ואמנם יש לזהר שלא יקצר את השבר השלישי כדי להתכיף את התרועה, ויש בזה עצה לסיים את השבר השלישי בשלימות ומיד להסמיך לו ברצף את

התרועה בלא הפסק, והיינו שיאריך מעט באו קצר אחר הטו שבסוף השבר, ועלידי זה תיצמד התרועה לגמרי לשבר (וכמו שבשבר פשוט שתוקין טו־או אין שום הפסק בין השברים לתרועה, דו"ק).

ואמנם אין זה כדאי ^(ט') דאם עושה כן עלול הוא להאריך את החלק השני של השבר השלישי יותר משלושה כוחות [ונתבאר לעיל אות א' דלכל הפחות בכל חלק מן השבר יש לזוהר שלא יהיה כשלושה כוחות שלא להפסיד את השיטות דסבירא ליה שבכהאיגוונא כבר חשיב תרועה], ולזאת יש לזוהר לגמור את השבר ולסיימו כשאר השברים ומיד להתחיל את התרועה, וכמדומה שכן היו עושין בעבר ^(ט') *.

ט. בשיעור קול היבבה שבתרועה

מאחר ואפשר להאריך או לקצר את יבבות התרועה, א"כ יש לעיין מהו שיעור אורך כל יבבה שעדיין יהא שם תרועה עליה ולא תבא לכלל שבר, ונראה שכל יבבה שצורתה עליה שנשמעת כקול מרובע ולא משוך הרי היא בכלל תרועה ולא איכפת לן ששייך קול קצר

* ובעל החו"ב זללה"ה אינו מתכיף לגמרי, וסבירא ליה דגם זה עדיין בכלל להחשב שברים תרועה כאחד, אבל להאמור אפשר להתכופם ממש בלא לקצר את השבר ואין צריך להפסיק ביניהם כלל, ומה שיש מי שטוען שלהחזו"א צריך דוקא להישמע הפסק ביניהם ^(ט'), זה אינו.

(יז) שמענו מהכותב שליט"א שגם בעל החו"ב זללה"ה שלל עצה זו.

(יח) כמה פעמים נשמע מפי רבינו, שפעם אחת בהיותו ישן בחדרו של מרן החזו"א זללה"ה נכנס הר"ש כהן ז"ל שהיה בעל התקיעה אצלו למצות מידותיו, ושמע רבינו איך שאמר לו מרן זללה"ה שגומרים את השברים ומתחילים את התרועה, וכשסיפר זאת לבעל החו"ב זללה"ה אמר שלשון זה ודאי אינו יכול להתפרש על שתי נשימות, וא"כ על כרחך שהזהיר מרן זללה"ה לסיים את השברים ולא לקצרו.

(יט) שמענו מהכותב שליט"א שאמר לפני החו"ב זללה"ה שיש אומרים שלהחזו"א צריך שישמעו איזה הפסק בין השברים לתרועה, ושלל את הדברים, ואמר שכשעושין שבר ארוך (יעוין לעיל הערה ב') ממיילא גורם להתתקוע להפסיק בין השבר לתרועה.

ממנה^(ז), ולפי־זה מה שמצוי שאורך התרועה משתנה לפי גובה הקול או נמיכותו שפיר דמי והכל בכלל יבבה.

והנה מבואר בראש־השנה ל"ג ב' דשיעור תקיעה כתרועה, ובהכרח שיש שיעור לאורך התרועה שבוה משערינן לתקיעה, ומעתה יש לעיין מהו אותו השיעור, שהרי כאמור אפשר לעשות את היבבות קצרות ככל היותר ואפשר לעשותם ארוכות יותר.

ונראה דלענין שיעור תקיעה משערינן לפי יבבות אדם בינוני מפני שעיקר השיעור תלוי באורך הזמן, אבל לענין שיעור תרועה עצמה אין מסתבר שיהיו צריכים להאריך כאדם בינוני, אלא כל שעשה תשעה קולות קצרים שנשמעים לאוזן כקולות חלוקים שפיר דמי, ואף אם יהיו הקולות קצרים מאוד*, ומכל מקום צריך עיון בזה, דשמא באמת צריך להאריך בתרועה מחשש שיש שיעור ליבבה ובדידן מקצרים ועושים רק חצאי קולות^(כא).

והנה יש שופרות שמחמת הקושי להשמיע בהם קול אי אפשר להריע בהם בקול קצר, אלא מוכרחים להאריך ולמשוך מעט בעשיית היבבה, וא"כ צריך עיון האם אף זה יחשב יבבה, שהרי הקול הקצר ביותר שאפשר לתקוע בשופר כזה הלא הוא משוך קצת, ואפשר שבאמת יש שופר שאי אפשר לתקוע בו תרועה, והדבר נבחן לפי שמיעת הקול אם הוא משוך אם לאו, ושיעור היבבה אפשר לבוחנו לפי שמיעה בפה בלא שופר (ואין יכולת

* כידוע הורה מרן החזו"א לעשות תקיעות ארוכות ותרועות ארוכות, והוצע שמא החשש שהתרועות קצרות ובתשעה קולות אחתי לא הגיעו לשיעור תרועה ולפיכך יש להוסיף בקולות (דאף ששם תרועה הוא אף על קול קצר מאוד, מכל מקום שיעור תרועה הכולל תשעה קולות יש לו שיעור גם בזמן לפי אדם בינוני, ולפיכך יש להוסיף בקולות), ומיאן רבינו להכניס כן בדברי החזו"א, ולעצם שיעור תרועה אמר שיתכן שבשניה אחת כבר יש תשעה כוחות קצרים ושפיר דמי.

(כ) הכוונה לשלול הצד ששיעור יבבה הוא הקול היותר קצר, אלא כל יחידת קול שאינה משוכה, שרבינו מגדירה כקול מרובע כלומר שהיא תחומה ובעלת משקל שווה, הוי בכלל יבבה.

(כא) לפי הנראה במקור הדברים כמדומה שכשנשאל רבינו על כך שלל לחשש זה, והוה סבירא ליה דשפיר דמי בקולות קצרים, אמנם פעם אחת העלה מעצמו חשש זה, יענין שם. ולפיכך נערכו הדברים בכאן בצורה זו ואין לנו בזה דבר ברור.

השופר קובעת).

י. מקצת הקול בשברים ובתרועה

שו"ע סי' תקפ"ז סעיף ג'. אמר לתוקע כמתעסק כוין להוציאני ידי חובתי ותקע ומשך בה שיעור תקיעה [ר"ל שהאריך התקיעה בשבילו (משנה-ברורה שם)] לא יצא ויש אומרים שיצא אי איכא שיעור תקיעה בחיוב. וכתב המגן-אברהם (ס"ק ה') וראשון עיקר, וכן פסק המשנה ברורה (ס"ק ט"ז) דצריך לחזור ולתקוע.

ונראה דאף בשברים צריך לשמוע מתחילת השבר אף אם השבר ארוך ולא יחסר לו בשיעור, אך בתרועה אין נחשב הכל כקול אחד שמעכב לשמעו מתחילתו, אלא בכל כוח יש התחלה וסגי בשמע כשיעור תרועה אף אם יחסר תחילתה וסופה*.

יא. אף להרמב"ן אין צריך חיבור ממש בין השברים

כתב הרמב"ן (ל"ד א') והוי יודע שאין פירוש השברים שישבור הקול ויפסיק, אלא שבר כאדם הגונח משברו מכאב לב והן יבבות ארוכות וטועין התוקעין המפסיקים אותם לגמרי, וכן כתב בדרשתו לראש-השנה וזה לשונו, וכתב רבינו חננאל פירוש יבבות זו אחר זו, שברים בניחותא והפסק בינתיים, ע"כ, ולא הפסק גמור שישהה אלא שיהיו שני קולות שיפסיק הקול בשבר ניגון, עכ"ל.

ונראה דאין כוונת הרמב"ן שצריך חיבור ממש בין הקולות, אלא כמו שבתרועה דידן אף שהקולות מופסקין מכל מקום ההפסק הוא בצורת המשך של חלקי הקול, הכא נמי בשברים כהאי-גוונא שפיר דמי (וא"כ השברים הנהוגים בבני ליטא אין לחוש שהם דלא

*גב. יעוין בדברי הריטב"א ל"ג ב' וזה לשונו: ואסיקנא בגמרא (כ"ז א') דשמע תחלת תקיעה בלא סוף תקיעה או סוף תקיעה בלא תחלת תקיעה לא יצא, ומשמע בירושלמי שהוא הדין בתרועה שאע"פ ששמע ממנה ג' יבבות או ג' שברים לא יצא עד שישמענה כולה מראש ועד סוף, ומסתברא דגמרא דילן לית לה הכי מדלא אמר הכי אלא בתקיעה שהיא כל הקול אחד אבל בתרועה שהיא מקולות קצרים הרי יש תחלה וסוף באמצעיתם ואם שמע מהם כשיעור יצא, וכן דעת רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל מפי מורי רבינו נר"ו.

כהרמב"ן כיון שיש בהם הפסק), ובשברים פשוטים... (לא נסתיים)

יב. נפיחת אויר בשופר

פעמים שנשמע מהתוקע נפיחת אויר בעלמא, ויש מי שטען דשפיר דמי דסוף סוף הנפיחה נשמעת מכוח השופר, ואמנם זה אינו ונפיחה לא חשיב קול כלל ואין כאן קול שופר.

יג. חקיקה לנוי בפי השופר

כתב הפרי חדש (תקפ"ו ס"ק י') שופר שברייטו כעין שתי שופרות פסול, וראיתו מהא דאמר אביי (ראשהשנה כ"ו א') דטעם פסול שופר של פרה כיון דקאי גילדי גילדי [בכל שנה ושנה ניכרת תוספתו והוא כמין גלד מוסיף על גלד ראשון בתכליתו של ראשון תחילת השני (רש"י)] מיתחזי כשניים ושלשה שופרות ושופר אמר רחמנא ולא שניים ושלשה שופרות.

ובבית יוסף (שם) הביא את דברי הרא"ם שכתב בתירוץ השני וזה לשונו "אפילו אם תמצא לומר דתעבירו היינו דרך ברייתו אין לפסול בגרדו והעמידו על גלדו ולא בארוך וקיצרו משום דמשמעות ברייתו היינו תמונתו וגרדו או קיצרו אינו יוצא מתמונתו", ומבואר שכשנשתנה מדרך ברייתו שוב אינו כדרך העברתו.

והנה פעמים שהאומן עושה חריץ בתחילת השופר סמוך למקום התקיעה כדי ליפותו, ונראה כאילו יש כאן טבעת של שופר נוספת בתחילת השופר, ועתה יש לדון לפי מה שכתב הפרי חדש דאף בשופר של איל כשנברא גלדי גלדי הרי הוא פסול, ולפי מה שכתב הרא"ם דשינוי מתמונתו פסול, דא"כ שמא על ידי אותו החריץ הנראה כעין טבעת נשתנה תמונת השופר להיראות כגלדי ופסול.

אמנם אחר ההתבוננות בקרן של פרה נראה שהוא עשוי שכבות זה על גב זה ולא זה סמוך לזה, ודוקא ככהאיגוונא חשיב שופר בתוך שופר, וזהו הלשון גלדי גלדי דהיינו שכבות זה על זה, וכמו שביאר הערוך (ערך גלד) את ביאור תיבת גלד דהיינו שכבה, וא"כ כל שנראה כטבעות סמוכות זו לזו אין זה שופר בתוך שופר, אלא שופר אחד שזהו צורתו.

ומה שמצוי בקרני אילים שנראה גם כן כעין כפל של טבעת על גבי חברתה, אחר ההתבוננות ניכר שאינו כן, ואף שבהסתכלות באופן מסוים אכתי אפשר לטעות בזה שאכן הוא גלדי גלדי [וכעיו מראה חמה עמוקה מן הצל, שנראית עמוקה ובאמת אינה עמוקה], אין בכך כלום.

ועל כן צריך לומר, דמה שכתב הפרייחדש דשופר שברייטו כעין שתי שופרות פסול, היינו באיל שצמח לו קרן כעין של פרה וכגון נדמה, וקאמר הפרייחדש שאף שבעיקר מין זה השופר כשר, מכל מקום כשנברא באופן דגלדי גלדי סוף סוף הרי הוא בכלל הפסול דשופר בתוך שופר, אבל לעשות בשופר צורה כעין גלדי גלדי זהו דבר שאי אפשר, וא"כ שוב אין לחוש לדברי הרא"ם שעל ידי החריץ יחשב כנשתנה, דכיון דאין זה גלדי לא חשיב שינוי תמונה ^(כב).

יד. שיעור כפיפות השופר

קיימא'לן שופר של ראש השנה מצוותו בשל איל וכפוף (שו"ע או"ח תקפ"ו א') ^(כב), ויתכן דלדעת הרמב"ם (פ"א משופר ה"א) דין הכפוף הוא אפילו לעיכובא, ובמתניתין ראש השנה כ"ו ב' נתבאר דשופר פשוט הוא של יעל וכפוף הוא של זכרים דהיינו איל, ונחלקו רש"י והערוך מאי הוי יעל (תוס' ד"ה של), דלרש"י הוא מין חיה מהחיות הטהורות ולערוך היא כשבה נקבה.

(כב) ועצם השינוי הקטן שבנוי החריץ בודאי לא חשיב שינוי מתמונתו, ורק משום דמיחזי כגלדי היה מקום לדון דענין זה הוא עיקר בצורת השופר, ואחר שנתבאר שטבעות אינם חשובים כגלדי שוב אין בזה בית מיחוש.

(כג) מסקנת רוב הפוסקים דמעלת כפוף עדיף לפיכך אם נזדמן לו של יעל כפוף ושל כבש פשוט יתקע בשל יעלים וכפוף דתקון רבנן לתקוע בכפוף לסימן שיכפפו לבם למקום בתפלה משא"כ שופר של איל אינו תיקון רבנן לתקוע דוקא בשל איל אלא מנהג שנהגו כל ישראל מעולם לזכר עקידה ואיכא בזה מצוה מן המובחר (משנה ברורה שם ס"ק ה'), ויעוין בט"ז שם (ס"ק א') שכתב "כפוף הוא עיקר המצוה לכתחלה ולא יצאו י"ח לכתחלה בפשוט אבל בשל איל אינו מקרי לכתחלה אלא מצוה מן המובחר".

והנה הנקרא בימינו יעל עינינו הרואות אשר קרנם כפופה כמין קשת רחבה, וכך גם קרני נקבות הכבשים הם כפופים ועגולים כקשת, ומהא דהתנא קורא להם פשוט היה מי שרצה ללמוד דמוכח דכל שאין השופר מכופף ומפותל כקרני האיל אף שהוא מתעגל כקשת חשיב פשוט, ולפי־זה שופרות שלנו אשר בכדי להקל על מלאכת קדיחת קצה הקרן נהגו הבעל־מלאכה לפשט את פיתול שלישי השופר בצידו הדק, ואחר־כן הרי הוא פשוט הרבה יותר מקרני יעל שלנו, א"כ לא הוי בכלל כפוף.

אכן זה אינו, דבודאי פשוט הוא פשוט ממש, וכל שהוא מכופף אפילו מעט סגי דאין שיעור לכפיפות, ואלא צריך לומר שקרני היעלים שלנו נשתנו קצת ^(כד).

(כד) כוונת רבינו שאין מקום להעמיס בלשון המשנה דפשוט היינו נמי עגול כקשת ולאפוקי מפותל, דודאי לשון פשוט הוא כפשוטו שהוא ישר מבלי שום כפיפות, ועליכן על אף הקושיה מיעלים שלנו יש להניח שנשתנו קרנותיהם קצת (קרן היעל בחלקה הראשון היא ישרה ורק בסופה היא מתעגלת, ואולי הכוונה שהשינוי שנשתנו קצת היינו על־ידי התארכות קרניהם שנתווסף בהם התעגלות, אבל בזמן חז"ל באמת היו פשוטים לגמרי), ואולי גם אין זה היעל שלנו, או כפי שנתברר במציאות שאין קרנות היעל מתעגלות אלא בבגרותו אבל בהיותו בן שנתו עודם ישרות.

העולה

- א. הנהגים בשברים פשוטים אי אפשר להם לצאת לכולי-עלמא בשיעור אורך השברים, ואמנם לעשות כעצת הגר"ח הלוי זללה"ה לתקוע ארבעה שברים שכל אחד קצר משלושה כוחות וביחד יהיו יותר מתרועה, מסתברא דשפיר דמי.
- ב. בשברים הנהוגים אצל בני ליטא יוצאים לכולי-עלמא כשכל חלק מן השבר פחות משלושה כוחות, ואפשר שאף אם יהיה כל חלק ארוך משלושה כוחות נמי שפיר דמי, כיון שהשינוי בניגון מציל שלא יחשב כתקיעה, וצריך עיון. (אמנם לקצר את השבר ולסמוך שבודאי יש בו שלושה כוחות כשלושה טורמיטין שבתרועה דידן, זה אינו כדאי, יעוין בהערה ב').
- ג. השבר הנהוג אצל בני ליטא שפיר חשיב אחד אף שיש הפסק באמצעו עלידי עצירת הלשון, דסוף סוף נשמע לאוזן כקול אחד.
- ד. הנהגים בקול שבור אין צריך לחוש לשמוע גם שברים פשוטים (כדעת הריטב"א), דמקובלין כרמב"ן, וגם להריטב"א אין מוכח שהשובר פוסל, אך יש לדון אם שרי למקובלים בשברים פשוטים לשמוע שבורים.
- ה. אין צריך להפסיק בין שבר לשבר כדי שלא ישמע קול אחד, דהתחדשות הכוח בכל שבר מחשבתם לקולות נפרדים.
- ו. וכן בתרועה דידן מהני גם אם יהיה בין הטורמיטין קול עמום המחברם, דסגי בהתחדשות הכוח בכל טורמיט להחשב כמחולקין, ועוד שאף קול אחד העולה ויורד אפשר דשפיר דמי, וכתרועה בקול המתרעש הנהוגה בבני תימן ופרנקפורט.
- ז. אין צורך להפסיק בין השברים כדי למנוע שיחשב כאילו הם נחלקים בצורה אחרת, דצורת השמעת הקול מכרעת, וכן ההתחלה והסוף קובעים את צורת כל השברים שבאמצע.
- ח. תקיעה שאירע בה עליות ומורדות, אין לחוש שתחשב כתרועה, דאכתי שם תקיעה פשוטה עלה כל שאינה בקולות קצרים תכופים.

- ט. מסברא היה נראה דאף להסוברים דשברים תרועה בכוח אחד מכל מקום בדיעבד אם הפסיק פחות מכדי נשימה שפיר דמי.
- י. וכן לענין שברים שקיימא-לן שצריכים להיות בנשימה אחת, מכל מקום אם הפסיק ביניהם פחות מכדי נשימה בדיעבד שפיר דמי.
- יא. לדעת ר"ת דשברים תרועה אינם בנשימה אחת, מכל מקום מסתברא דכל שהפסיק ביניהם שפיר דמי (ולפי זה אפשר לצאת ידי כולם).
- יב. כיון דשיעור הפסק כדי נשימה לר"ת הוא בדוקא שלא יותר מזה, סבירא ליה להחזו"א שאי אפשר לצמצם ועל כן הוא פחות מכדי נשימה, ואמנם אפשר שעצם השיעור אינו בצמצום (לא נסתיים).
- יג. להסוברים דאף בשברים תרועה בנשימה אחת יש להפסיק קצת ביניהם, מכל מקום בעיקר הדבר מסתברא דאינו לעיכובא, אך מאידך להחזו"א הפסק מעכב, ולכן ראוי לתקוע במיושב ובשלושים שאחר התפילה שברים תרועה בכוח אחד, ובמעומד בהפסק פחות מכדי נשימה וכהחזו"א.
- יד. כדי נשימה הוא שיעור בזמן, ונשימה בפועל אינה מעלה ואינה מורדת.
- טו. כשעושין בנשימה אחת אין להפסיק כלל בין השברים לתרועה, אך יש לזהר לסיים השבר השלישי כראוי ולא לקצרו כלל (ואין כדאי להאריכו להקל על החיבור, כיון שיתארך סופו לג' כוחות).
- טז. שם יבבה הוא כל שצורתה מרובעת ואינה משוכה.
- יז. שיעור תקיעה כשיעור תרועה מסתבר שהוא כשיעור יבבה באדם בינוני, אך תרועה עצמה מסתבר דכל שעשה תשעה קולות אפילו קצרים ביותר שפיר דמי, וצריך עיון.
- יח. שופרות שקשה לתקוע בהם והיבבה יוצאת משוכה יתכן שאי אפשר להריע בהם.
- יט. בשברים נראה שצריך לשמוע מתחילת השבר וכדין תקיעה, אך בתרועה סגי בתשעה קולות אף בלא התחלה וסוף דכל קול הוא כוח חדש (ויעוין בפנים מהריטב"א).
- כ. אף שכתב הרמב"ן דאין הפסק בין השברים, מכל מקום עצירת הלשון הנהוגה בבני ליטא לא חשיב הפסק.
- כא. נפיחת אויר לא חשיב כלל קול שופר.

כב. חריץ כעין טבעת בקצה השופר לא חשיב שינוי תמונה, וכשר.

כג. שופר פשוט היינו פשוט ממש, והמכופף אפילו מעט וכל שכן עשוי כקשת חשיב כפוף, ושפיר דמי לכתחילה.

מקור הדברים

(א) עי' פר"ח תקפ"ו ססק"י שופר שברייטו הוא כעין שתי שופרות פסול, הרא"ם כתב דגרדו כשר כיון שלא הוציאו מתמונתו וגרדו או קצרו אינו יוצא מתמונתו, שופר שגררו האומן ועשה לו סמוך לפיו חריץ סביב הפה באופן שנראה כמו תוספת פיה על השופר, לאחר התבוננות בקרן של פרה נראה שהוא עשוי שכבות זעג"ז וניכר סיום השכבה באמצע אורך הקרן (לא בצורה שוה בכל ההיקף) וזה נחשב שופר בתוך שופר והיינו הא דקרו ליה גלדי גלדי שהוא שכבות שכבות, עי' ערוך, אבל מה שנראה כטבעות טבעות אין זה שופר בתוך שופר, ואף שנראה כעין כפל טבעת ע"ג חברתה כמצוי בקרני אלים מ"מ כשמתבוננים רואים שאין זה גלדי גלדי ואף שזוית מסוימת מול האור אפשר לטעות וכעין מראה חמה עמוקה מן הצל אין בכך כלום, וע"כ צ"ל במש"כ הפר"ח דשופר של איל העשוי גלדי גלדי פסול היינו כגון נדמה שצמח לו קרן כעין של פרה, אבל לעשות צורה כעין גלדי גלדי זה דבר שא"א וע"כ אין לפוסלו מכח ד' המזרחי דשינה תמונתו אפשר דפסול דאין זה שינוי מתמונתו.

(ב) מה שרואים היום יעלים עם קשת רחבה מאד, וכן כבשות עם קרן עגולה כקשת? והאלים הם מפותלים יותר אין ללמוד מזה דעגול כקשת חשיב פשוט וכפוף הוא יותר כפוף, או שיש איזה שיעור לכפופות איזה כיפוף ייחשב כפוף, א"צ לומר כן, אלא דפשוט היינו פשוט, אלא דבדידן נשתנו הדברים קצת.

(ג) שברים דידן שהם מופסקין ע"י הכנסת הלשון באמצע השבר, מ"מ אין נראה שלדעת הריטב"א שכתב שהוא קול פשוט דלהוי כששה שברים קצרים יותר דחלק מהם לא יהא לו שיעור שבר כלל (ע"ע לקמן בשיעור התרועה) ו"עויל" שהוא צורה של קול אחד וא"א לחלקו? ועצם הדבר אמאי מהני כזה שבר י"ל כיון שהאוזן אינה מבחנת בזה כהפסק בקול אלא כצורת קול כזה זה מיקרי שפיר שבר אחד, והא דאין חוששין לדעת הריטב"א ל"ק שמקובל כרמב"ן ואף לדעת הריטב"א אין מוכח לפסול כה"ג ע"כ שפיר אזלינן בתר המנהג, אלא דמי שאינו מקובל כך יש לדון שאינו יוצא בזה.

(ד) אין עושין הפסק בין השברים, ומ"מ מיקרי קול אחר כיון שהוא התחדשות כח, אע"פ שיותר מסתבר שלא נפסק לגמרי קול שופר בינתים [ולא שיש כאן הפסק והתחלה אלא שנוגעים זה בזה] מ"מ הוא צורה של ב' קולות. ואף בתרועה כה"ג אם יהא קול עמום ביניהם נראה להכשיר, ועוד שיש שמקובלים להריע בקול המתרעש כתימנים ופרנקפורט [וכ"נ בד' הראבי"ה במעשה במגנצא שטען שא"א להבחין עם עשו ב' יבבות או ג'] ואף דאנו נוהגין לעשות יבבות חלוקות אינו ראייה שהוא לעיכובא. אך אע"פ שהשברים כמחוברים מ"מ הם בסדר של או טו ולא טו או, ²חדא דאיכא הכרעה בצורת השמעת הקול² ועוד שההתחלה והסוף מראין את צורת הקול אף אם אין לו הכרעה עצמית.

(ה) אף אם נכשיר תרועה שאינה מופסקת ממש מ"מ אינו עניין עדיין לפסול תקיעה שאינה ישרה כ"כ דעדיין צורתה עליה שהוא קול פשוט שעלה וירד ולא קולות קצרים שיש ביניהם איזה חיבור.

(ו) שיעור יבבא כל זמן שצורתה עליה כדבר מרובע ולא משוך אף ששייך יותר קצר מזה עדיין מיקרי² תרועה, וע"כ כשגודל התרועה משתנה מחמת גובה הקול או נמיכותו שפ"ד, ותרועות קצרות מאד מסתבר שכל שנשמע לאוזן כקולות חלוקים שפ"ד, אך מ"מ לענין שיעור תקיעה משערין מסתמא באדם בינוני שהוא שיעור בזמן, אבל בתרועה עצמה כל שעשה ט' קולות קיים מצות תרועה, ואין מסתבר שיהא צריך להאריך כשיעור אדם בינוני [ולא רצה להכניס זאת בד' החזו"א שאמר לר"ש כהן שיעשה תרועות ארוכות] ויתכן דט' כוחות הוא כשניה אחת] - בשנה שלאחריה דנו על שופרות שמחמת גסות קולם אין נתפס בהם קול קצר, וע"כ מאריך מעט בע"כ, וא"כ באיזה שופר נשער, אפשר שיש שופר שא"א לתקוע בו תרועה, ואפשר להבחין בשמיעת הקול, ועצם שיעור תרועה הוא דבר שאפשר לבחון ע"י הפה בלא שופר. - פעם אחרת העלה מעצמו סברא זו דאפשר דצריך להאריך בתרועה מחשש שעושין חצאי קולות.

(ז) בשברים מסתמא נמי צריך לשמוע התחלת השבר כמו בתקיעה אף אם לא יחסר לו בהשיעור. ² אך בתרועה בכל פעם יש לו התחלה ² נ"ב עי' ריטב"א מחלוקת כזה בתרועה.

ח בשברים דידן אם יאריכם החלק הא' או הב' יש לדון האם ניגון שבתחלת השבר מציל דלא להוי ההמשך תקיעה או שמ"מ צורתה הסופית היא תקיעה אלא עם התחלה משונה [יתכן שבוה נחלקו התוס' והרמב"ן], עי' י"ג.

ט אין לקצר את סיום השבר הג' כדי להסמך התרועה יותר אלא ירגיל עצמו לעצור את השבר הג' רק עם הלשון שמתחיל תרועה ואז הם ממשי תכופים זל"ז, עי' י"ד.

י אף לדעות החולקים על החזו"א בפ' כח אחד [וכ"מ מד' הגר"א שהפסק פחות מכדי נשימה אינו פוסל בשברים עצמם א"כ כ"ש בין שברים לתרועה] מ"מ אם תוקעין רק כמו החזו"א בכח אחד נמי י"ל שפיר שיצא י"ח. ולעומת זאת אם מפסיקין משהו להחזו"א לא יצא לרוב הראשונים הסוברים בנשימה אחת. ובמעומד תוקעין בהפסק משהו, ואחר התפלה בכח אחד בשביל מי שלא שמע ומפסידין ב' נשימות ממש ואינו לעיכובא, עי' י"ב.

יא נפיתת אויר בשופר אינו קול כלל.

יב עי' י' אף שנזכר בגמ' שיש מושג של מריע מתוך תקיעה ויש מריע בנשימה אחת עם התקיעה והיינו עם הפסק מועט, מ"מ בין שברים לתרועה אף שנזכר נשימה אחת אין ראייה שצריך דווקא נשימה אחת ולא מריע מתוך השבר, דאין לבנות על כך לשון נשימה אחת, ובסברא היה נראה דאף אם ננקוט דצריך בלא הפסק כלל וכמו שהנך ראשונים נקטו שהוא קול אחד ואין להפסיק ביניהם וא"כ אין להפסיק כלל, מ"מ אם יפסיק פחות מכדי נשימה בדיעבד נמי שפ"ד, וה"נ בין שבר לחבירו, וכן אף לר"ת דאין לעשות בנשימה אחת מ"מ אם הפסיק ביניהם הא עשה הפסק ואינו קול אחר לגמרי שצריך להיות הפסק גמור דבדיעבד הו"ל להיות כשר וצ"ע בפנים⁽⁸⁾, ושיעור כדי נשימה שנקט התה"ד לדעת ר"ת דהיינו כדי נשימה ולא פחות ולא יותר ע"ז טוען החזו"א דא"כ לא שייך לצמצם, וע"כ דהעיקר הוא שלא יהא יותר מכדי נשימה,⁽⁸⁾ ואולי אפ"ל ששיעור הנשימה אינו חייב להיות מצומצם אלא כל שלא...

(א) אמנם לשון הר"ן שכתב שאם עשה שבר רביעי בנשימה אחרת לשון זה קשה ליישבו על הפסק פחות מכדי נשימה.

אמנם מה שנושם בפועל אינו מעלה ומוריד, וכן מה שעושים נשימה חטופה באמצע התקיעות זה אינה הנשימה שעליה מדברים דהמדובר הוא על מי שאין לו סיבה דווקא להתכיף את הקולות זל"ז ומתנשם בין הקולות.

יג עי' ח' בשברים פשוטים א"א לצאת גם דעת הסוברים דכל שבר צריך ג' כוחות ודעת הסוברים דשבר שהוא ג' כוחות הוה תקיעה, - ואף דבסדר תש"ת תקיעה הוא ו' כוחות ומה"ט היקיל הרמ"א, מ"מ י"ל דר' אבהו שם תקיעה הוה קיי"ל לפי צורת הקול ואף שמסדר תש"ת אין ראייה שהיא תקיעה, מ"מ כיון שמצאנו כזה תקיעה בתר"ת י"ל דשם תקיעה עלה וזהו המחלוקת בדבר זה - אא"כ נעשה כעצת הגר"ח לעשות ד' שברים שכ"א פחות מג' כוחות וביחד יהיו ט' דהא מלתא דמסתברא שהשיעור הוא כללי על הקול בכללותו, אבל בשברים דידן אפשר לצאת כל הדעות כשאין מאריכים חלק אחד בג' כוחות, ולעניין שיעור הכל מצטרף.

יד עי' ט' אמנם אם עושה כן עלול להאריך את השבר הג' יותר מג' כוחות] את החצי השני לבדו[ואז מפסיד הנך שיטות וכן"ל י"ב, אלא צריך לגמור השברים ולהתחיל מיד התרועה וכמדומה שכן היו עושין, והגר"ח יתכן ששינה אח"כ ואינו מתכיף כ"כ וסובר דזה נמי עדיין בכלל אבל א"צ את זה, ומה שיש מי שטוען שצריך להשמע הפסק, אינו כן.

טו עי' רמב"ן שכתב דטועים הם המפסיקים לגמרי בין השברים עי' לעיל לי"ג ומה שאנו מריעין אף שיש הפסק בין יבא לחברתה זה לא חשיב הפסק דזהו צורת הקול מקולות תכופין וה"ה בשברים, ובשברים פשוטים...

